

NOTA BENE JE JOZEFOV MOST K ĽUĐOM

ŽIVOT V OBRAZOCH

Jozef si vždy vyberal prácu, ktorá ho udržiavala v pohybe. Väčšinou sa aspoň okrajovo týkala fotografie. Dnes je na dôchodku, fotí hlavne sám pre seba a privyrába si predajom Nota bene.

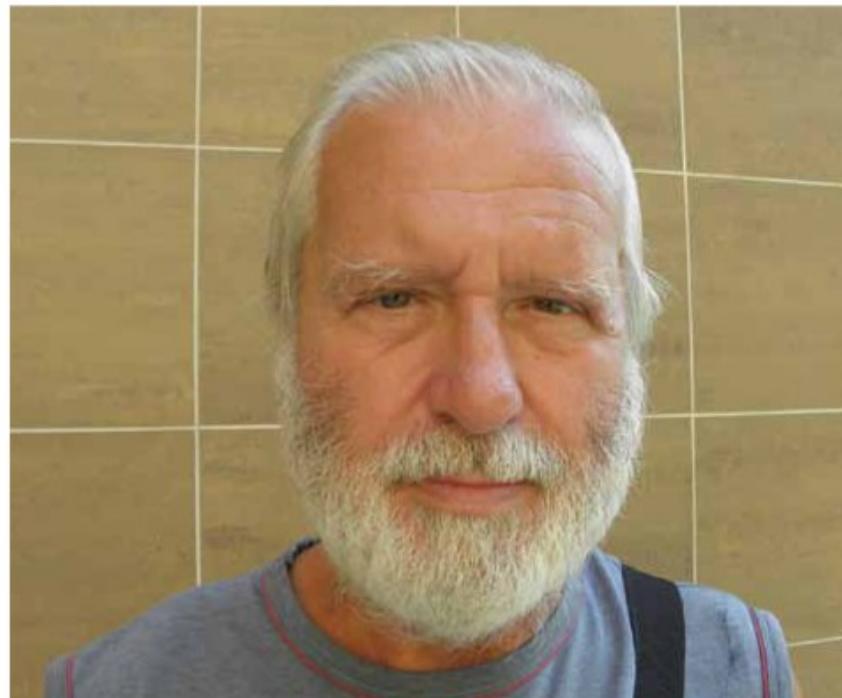
Jozef predáva Nota bene takmer päť mesiacov. Jeho celoživotnou väšňou a poslaním je však fotografia. Fotí začal v časoch filmu a čiernej komory. Všetko sa učil sám a postupne sa výpracoval na profesionálnu úroveň. „Urobil som si strojnícku školu, ale iba preto, aby som mal papier. Nebavilo ma to.“ Aj keď robil technickú prácu, vždy mala blízko k fotografii alebo filmu. „Robil som technika v ROH aj na VŠMU, kde som mal na starosti fotolaboratórium a strižňu. Nechcel som zostať uzavretý v jednej miestnosti. Vyberal som si práce, pri ktorých som musel byť v pohybe,“ hovorí. „Neskôr som dialkovo výstudoval fotografiu. Vyžiadali si to v práci – jedenásť rokov som robil fotoreportéra pre časopis zameraný na dopravu. Podľa nových pravidiel som na to musel mať školu, inak by som prišiel o miesto.“ Na túto prácu pritom spomína asi najradšej. „Stále som bol na cestách. Bolo to zaujímavé,“ hovorí nadšený cestovateľ, ktorý prebrázdil celú Európu. „Niekom som sa vybral špeciálne kvôli foteniu, ale väčšinou som cestoval ako turista. Spoznával som život v cudzine a môžem porovnávať, aké to bolo vtedy a teraz. Ten rozdiel je obrovský. Obzvlášť v postkomunistických krajinách ako Ukrajina, kde je veľká chudoba. Ja by som veru ani nechcel byť znova mladý. Kedysi sa človek zamestnal v správnom podniku a onedlho došiel byt. Dnes je všetko oveľa ľahšie.“

Staromládenecký život

On sám predal svoj byt po tom, čo mu zomrela manželka. S jej stratou sa vyrovnával ľahko a nechcel viac bývať tam, kde spolu žili. „Teraz som na príjemnej ubytovni. Mám veľmi dobrého spolužívajúceho, tiež dôchodcu. Je mi podobný – aj on stále niekde pobieha a čosi robi, nie je to záhľač.“ Jozef zistil, že ho baví staraf sa o domácnosť. „Potrpím si na varenie, dokonca upečiem aj koláč.“

Jozef ešte stále fotí. Niečo robí na objednávku, niečo len pre seba. Z času na čas vídať jeho fotky v novinách a časopisoch. „Kedysi som mával aj výstavy a vyhral som tretiu cenu za audio-vizuálny program.“

Špecializuje sa na zábbery starobylých bratislavských zákutí a uličiek. Aby pôsobili naozaj elegantne, fotí ich vo farbe sépie. „V minulosti som

ich musel tónovať pomocou chemikálií. Dnes stačí nastaviť program digitálmu.“ Za starým spôsobom fotenia je mu ľúto. „Tam sa dalo ukázať, čo fotograf naozaj vie. Teraz môžete všetko spraviť na počítači.“ Digitálnej fotografií sa dlhšie bránil, k zmene ho donutili až stúpajúce ceny fotomateriálu. „Po revolúcii som si pod-

„V peniazoch nerád riskujem. Nechcel som sa zadlžiť.“

Michalskou bránou otvoril svoj obchod a fototoateliér. S príchodom digitálmu som sa toho vzdal. Musel by som si kúpiť nové prístroje, ktoré boli veľmi drahé. V peniazoch nerád riskujem, nechcel som sa zadlžiť.“

Zbytočné obavy

K predaju Nota bene ho dostal kamarát. „Zo začiatku som mal zábrany, čudné pocity. Ne-

vedel som, ako ma budú ľudia brať. Dosť som premýšľal, kým som sa prihlásil. Nakoniec som si povedal, že je to práca ako každá. Ved' kolík robia kolportérov celý život a nemajú sa za čo hanbiť.“

Začínajúci predajcovia sa často hrozia stretnutia so svojimi známymi – boja sa predсудkov a odsúdenia. „V Bratislave ma poznajú mnohí, ale ukázalo sa to ako výhoda. Zistil som, že skutočnosť je iná ako moje obavy – ľudia sú ku mne prijerní, nemám problém. Predávam na Americkom námestí a už tam mám stálych zákazníkov. Rozoznávam ich tváre, lebo odo mňa kupujú každý mesiac,“ hovorí. „Na mojom predajnom mieste nie je veľký zárobok. Ako jediný príjem by mi nestačil, ale prilepším si k dôchodku. Mám 67 rokov a v tomto veku si ľahko hľadáte prácu.“

Hoci sa Jozef stretáva so svojou rodinou, najčastejšie s vnukom a pravnukom, niekedy sa predsa len cití osamelý. O to viac vnima, že predaj Nota bene nie je len o peniazoch. „Pre mňa je najdôležitejšie, že môžem byť medzi ľuďmi!“

NOTA BENE NIE JE ŽOBRANIE

ROBO SA TEŠÍ NA PRÁCU

Pri predaji Nota bene stretol Robo príjemných ľudí, natrafil na zaujímavú prácu a sám začal pomáhať iným. V tiažkej chvíli sa k časopisu vrátil, no už teraz plánuje, že sa zas pohne ďalej.

Robo predáva Nota bene viac ako tri roky. Dostal sa k nemu tak trochu okľukou, cez charitatívny časopis Cesta. „Ked' som ostal na ulici, začal som prespávať v noclahární Depaul. Zoznámil som sa tam s partíčkom čučárov, s ktorími som vonku strávili prvých pár dní. Taký život sa mi vôbec nepáčil, tak som na radu sociálnej pracovníčky z noclahárme začal predávať Cestu.“

Po nejakom čase však natrafil na dlhorocného predajcu Nota bene, ktorí mu povedal o našom časopise a systéme predaja. „Hned' som sa šiel zaregistrovať a urobil som si školenie pre predajcov začiatočníkov. Dostal som miesto pred obchodom s potravinami, ale nijako zvlášť sa mi tam nedarilo.“

Milí ľudia, dobrá práca

Z ponuky volných predajajúcich miest si každý náš predajca môže vybrať jedno, ktoré mu pridelieme zadarmo. Za zmenu pracoviska už platí 2,5 eura. Robo si zmenu zaplatil a dostal sa pred ružinovské Tesco. Tam už bol nanajvý spokojný. „Našiel som si stálych zákazníkov, veľmi milých ľudí. Prichádzali za mnou aj vtedy, keď si nekupovali časopis – len tak, na kus reči. Ked' som sa niekoľko dní neukázał, vyzvedali, čo sa stalo. Chýbal som im.“

Medzi jeho štangastov patrila aj staršia žena, ktorej pomáhal s nákupmi. „Dozvedel som sa, že má nevidiaceho syna a postupne som sa začal venovať aj jemu,“ spomína Robo. Zobral to až tak vŕážne, že sa stal osobným asistentom. A aby toho nemal málo, pribral si ďalšieho klienta. „V agentúre mi navrhli, že by som sa mohol starať aj o chlapca na vozíku a ja som to vzal. Bola to dobrá robota.“

S nevidiacim chlapcom nacvičoval chôdzu s palíčkou, toho na vozíku obracal na posteli, umýval, kŕmil. „Ked' som mal nočnú, vôbec som nespal.“ Bola to dobrá škola – Robo si uvedomil, že aj iní ľudia majú väčne problémy, ale napriek tomu sa nevzdávajú. „Ten chlapec nevedel sám ani ruku zdvihnuť, ale vedel si zo seba robiť žarty. Od malíčka poznal iba takýto život a všetko bral tak, ako to bolo. Ja by som to na jeho mieste nezvládol.“

Popri osobnej asistencii ďalej predával Nota bene. „Boli to pekné dva roky. Žárobok bol dobrý, mohol som si dovoliť aj podnájom.“

Aj chyba sa môže vyplatiť

Robo sa však rozhodol pre zmenu. „A spravil som chybu. Dal som sa zlákať na prácu do Čiech, kde nás odklamali – nedali nám plat. Na Slovensko som sa vrátil bez peňazí a znova ma podržalo Nota bene. Nanovo som sa zaregistroval a teraz predávam pred Billou na Starej Ivenskej. Už tu mám zopár známych, ktorí si vždy prvého

„Chcem robiť a žiť ako človek, mať priateľku a usadiť sa.“

v mesiaci prichádzajú kúpiť nový časopis. Jeden pán kupuje vždy dva – pre seba aj pre mamu.“ Býva na ubytowní, za ktorú platí päť eur denne. „Na ibze sme traja, takže súkromia tam moc nie je. Zato je tam strašná zima. Síce kúria, ale cez staré, že utesnené okná všetko teplo vyfúka.“ Z chladného obydlia sa presunie na studené pracovisko, ale berie to stoicky. „Chcem bývať pod strechou, chcem ieť, takže tu musím stáť

a predávať.“ Ked' je najhoršie, odbehne sa zohriat a poberes do susednej trafiky. Cez hľuché hodiny, ked' je málo zákazníkov, si občas posedí aj vo vyhriatom Avione.

„Nota bene je perfektný časopis. Veľmi pomohol mne aj mnohým ďalším. Nikdy by som nevedel otrávovať ľudi žobraním o peniaze. S časopisom v rukách som mal pocit, že ponúkam niečo skutočné – tovar, za ktorý dostanem peniaze. Pri predaji Nota bene však nechcem ostať celý život. Chcem sa posunúť ďalej, a preto už potrebujem robiť čosi iné.“ Firma, ktorá Roba zlákala do Čiech na prácu bez pláce, mu predsa len čímsi poslúžila. „Urobil som si tam papiere na obsluhu vysokozdvížného vozíka. Už som aj obšiel pracovné agentúry. Spomínaní, že onedľho by pre miňa mohli mať robotu. U nás by som kvôli exekúcii skoro nič nezarobil, preto si hľadám miesto v Čechách.“

Nota bene je pre Roba istota, ku ktorej sa môže v ľahkej chvíli vrátiť. Dúfa však v lepšiu budúnosť a vie, čo chce od života: „Robiť a žiť ako človek, mať dobrý podnájom, nájsť si priateľku a usadiť sa.“ ☺

NOTA BENE JE ISTEJŠIE AKO ŠŤASTIE V ŠPORTKE

NEROZLUČNÁ DVOJICA

Katka je jednou z prvých predajkýň Nota bene. Už desať rokov ponúka časopis v centre Bratislavы. Spoločnosť jej pri tom robí jej verný priateľ, pes Rex.

Našu predajkyňu Katku sprevádza Rex takmer vždy a všade. Dnes je zababušený do nepremokavého kabátika, aby nepremrzel, kým jeho paní predáva Nota bene na Hodžovom námestí. „Keď je veľká zima, ešte ho aj zabalím do deky. Celý čas ticho sedí, a kto chce, môže ho pohľadkať. Niektorí turisti si ho aj fotia, ale vtedy sa skrýva. Ani jeden z nás nie je fotogenický typ,“ tvrdí Katka, keď ju chceme odfotiť pre naš časopis. Nakoniec sme na pôzovanie pred objektívom presvedčili oboch a svedčí im to: „Rexa som od malička brávala so sebou. Naučila som ho, aby zastal pred cestou, ale inak sa vycvičil sám. Zistili sme, že všetky povely ovláda bez toho, aby ho na ne niekto pripravoval.“ Počas nášho rozhovoru sa psík nežne túli ku Katke a všemožne dával najavo, že ona je tým najlepším človekom na svete. „Rex je ako moje dieťa. Život bez neho si neviem predstaviť,“ hovorí. „Raz sa na mňa jedna paní rozkričala, že ho určite nechávam hladovať, keď sa neviem postarať ani sama o seba. Vraj by som ho mala dať do útulku. Opýtala som sa jej, či by dala svoje dieťa do ústavu.“

Pes alebo strecha nad hlavou?

Pre mnohých ľudí bez domova je pes jediným priateľom a spoločníkom, ktorému môžu bezvýhradne veriť a nikdy ich nesklame. Zároveň im však bráni v tom, aby sa dostali k dôstojnému nocľahu – väčšina nocľahární, útulkov, ale aj komerčných ubytovní totiž zvieratá nepovoluje. Katka má Rexa asi desať rokov, teda skoro od vtedy, ako začala predávať Nota bene. Za ten čas vystriedala najrôznejšie obydlia – improvizované kempovanie pri jazere, tunel pod Prístavným mostom, záhradné chatky bez vody a elektriny, ubytovňu, do ktorej zatekalo, a na krátke časy aj podnájom. Na ulici ostala v 17-ich rokoch, keď jej mama Veronika (ktorá tiež predáva Nota bene) prišla o byt. „Mesiac sme bývali na ubytovni, ale potom mamu vyhodili z práce a došlo nám peniaze. Ja som ešte obišla celkom dobre, pomáhal mi frajer. S ním som bola v bezpečí. Aj doklady mi ukradli tuším len dvakrát. Na rozdiel od mamy, ktorú obrali o občiansky šesťkrát v jednom roku,“ spomína. „Teď bývam na dobrej ubytovni, kde mi dovolili byť aj so psom. Samozrejme, je to len na čestné slovo. Pri najmenšom probléme by som letela.“ Spolu s mamou sa Katka stala jednou z prvých predajkýň Nota bene. „Kto si nám poradil, že na Hlavnej stanici sa môžeme zaregistrovať a odvtedy sa okrem pára prestávok živím predajom

časopisu. Na to, čo potrebujem, si zarobím.“ Predaj Nota bene berie ako prácu, do ktorej poctivo „chodi“. Vďaka tomu si môže predpísati bývanie na nejaký čas dopredu. „Závisí to od toho, kolko časopisov predám. Väčšinou sa mi podarí našetriť na dva-tri dni, ale nikdy to nebolo na viac ako päť dní.“ Ak sa jej niekto deň v predaji nedarí, nemu-

**„Rex je ako moje dieťa.
Život bez neho si neviem predstaviť.“**

sí sa báť, že na noc ostane vonku. Stále však nezarába dosť na to, aby si bývanie udržala a zároveň sa zamestnala. „Ide o to, kde zohnať peniaze, kym príde prvá výplata. Zvlášť ak by som popri práci nestihala predávať časopis. Mesiac na ubytovni ma stojí dvesto eur, ktoré by som si musela najskôr našetriť.“ Už takto si každý týždeň odkladá niekolko eur na splátku pre exekútoru. „Snažím sa zbaviť dlhov. Dlžim napríklad v banke na poplatkoch za vedenie účtu. Nemala som totiž žiadne peniaze, ktoré by som tam mohla vložiť. Aj preto by

som musela pracovať jedine za výplatu v hotovosti, čo dnes skoro nikde nepovolujú. Inak by si banka sfáhovala peniaze z účtu najmenej rok a mne by neostávalo ani na to najnutnejšie.“

Pomáhať je zábavné

V minulosti pracovala ako upratovačka, pomocná sila v kuchyni či brigádnica v krčme, no časom sa vždy vrátila k Nota bene. Časopis nevníma len ako zdroj obživy, je to aj spôsob, ako byť s ľuďmi a posúvať sa dalej. Katka nechýba na žiadnej našej akcii, či je to kurz angličtiny, ktorý u nás viedli zanieterí dobrovoľníci, krst kníh napisaných talentovaným predajcom, viačnočný večierok alebo splav Malého Dunaja. „Od toho ma iní predajcovia odhovárali, vraj som moc ľažká, ale ja som sa nedala,“ hovorí Katka, ktorá na naše podujatia nechodi iba kvôli zábave. Vždy sa ochotne zapája do ich prípravy. „Rada pomáham, keď je to v mojich silách a možnostiach. Je to lepšie, ako sedieť doma.“ Katka je v Nota bene spokojná, no predsa túži po niečom viac: „Chcela by som mať svoje bývanie a robotu, to ostatné by sa už potom uvidelo. Minule sa mi snívalo, že som vyhrala v športke. Možno, že raz skúsím, či budem mať šťastie.“ ☺

JAZDI NA SANITKE, ODROĎ DIEŤA, UTEČ Z OTROCTVA

ATTILOVE NEUVERITEĽNÉ DOBRODRUŽSTVÁ

Päťdesiatnik Attila, má za sebou toľko dobrodružstiev, čo by iní nenazbierali za tri životy. Celý život bol šoférom a túži si opäť obnoviť vodičský preukaz.

„Utieklo to ako voda popod bratislavské mosty,“ hovorí násť predajca Attila. „Ked' som sa narodil, existoval tu iba Starý most, ktorý teraz rozoberajú. Odvtedy pribudli ďalšie štyri – Most SNP, ktorý už trikrát premenovali, Prístavný most, pre ktorý sme prišli o rodinný dom, Lafraconi a Most Apollo,“ spomína. „Rád sledujem, ako sa mesto mení. Zmizla židovská štvrt pod Hradom, kúpalisko Lido aj petržalský Lunapark, kde som brigádoval na autodrome.“

Autá ho uchvátili tak, že sa stal šoférom z povolania. Vyučil sa sice za opravára polhospodárskych strojov a chvíľu pracoval na družstve ako vedúci dielne, no popri tom už jazdil na kombajnoch. Šoféra robil aj počas vojenčiny a po návrate do Bratislavu presedal na mestské autobusy. „Najlepšie sa zarábalo na Ikarusoch, lebo šofér dostával príplatok za príves, to bola akože časť autobusu za harmonikou,“ smeje sa. Ked' už mu okružné jazdy po meste nestačili, prešiel na diaľkové linky v ČSAD. „Tam som sa čosi najazdil. Moja trasa bola Bratislava – České Budějovice.“

V sanitke aj v kame ne

Aby to mal ako šofér pestrejšie, pracoval aj na výstavbe Vodného diela Gabčíkovo, ale asi najsilnejšie príhody zažil ako vodič sanitky. „To sa ešte jazdilo na tisícvestotrojkách. V nemocnici na Bezručovej som si najskôr musel spraviť pôrodnícky kurz. Jedným z dôvodov bolo, aby som vedel odhadnúť, ako blízko je pôrod. Žena totiž nesmela porodiť v sanitke – ak by šofér zistil, že ju nestihne dopraviť do nemocnice, musela s jeho pomocou odrodiť doma. Nestávalo sa to často, ale ja mám jeden takýto pôrod za sebou. Vtedy o tom písali v bratislavskom Večerníku.“ V sanitke zažíval aj neprijemné situácie. „Ráno som prišiel do práce ešte rozospatý, a vtom sme dostali hlášenie, že pri PKO sa zrazil Ikarus s kamiónom. Vyzeralo to tam hrozne, ten autobus bol ako otvorená konzerva. Na to veru nezabudnem.“

Neskôr, už ako vodič kamiónu, precestoval celú západnú Európu. Najviac spomína na Nemecko, Francúzsko a Španielsko. „Každý si myslí, kolko toho kamionisti na cestách vidia, ale väčšinou máte pred sebou iba diaľnicu,“ hovorí Attila, ktorý si však predsa len našiel čas na to, aby navštívil aspoň zopár neobvyklých „pamiatok“. V Barcelone sa vybral na legendárny cintorín Montjuic (známy napríklad aj z Almodóvarovo filmu Všetko o mojej matke). Truhly a urny sa tam neukladajú do zeme, ale do malých okienok, ktoré sú vytiesané tesne vedľa seba v obrovských,

červených muroch. „Vo Francúzsku som si zvonku ozrel väznicu La Santé, v Mnichove som viel bývalú olympijskú dedinu a fabriku BMW.“ Šoférovanie na dlhé trasy však malo isté nevýhody. „Narúšalo to spánkový rytmus. Do cieľa som musel doraziť včas, takže som sa často nemohol vyspať vtedy, ked' som chcel.“ Na problém so zaspávaním si Attila vypracoval svojrázny recept. „Na nespavosť najlepšie za-

**„Veľa som sa stáhoval,
a preto som často
menil prácu.“**

berá sledovanie zápasu v tenise. „Lahnete si na gauč, pustite televízor a po chvíli už o sebe neviete. Podobne funguje aj golf.“ Tým, ktorých zmáha nechcená ospalosť, odporúča preladit na „ukričany“ americký futbal.

Na dôchodku bez dlhov

Život to zariadil tak, že som sa veľa stáhoval. Aj preto som často menil prácu. Býval som ka-de-tade po Slovensku, ale aj v Mnichove, v Prahe či v Budapešti. Práve tam som sa stal novodobým otrokom,“ spomína. „Dlhšiu dobu som

nemohol nájsť prácu, ked' mi nejakí chlapí ponukli miesto. Predali ma podnikateľovi, ktorému som sa v jednej dedine staral o kone. Nedostával som žiadne peniaze a nemohol som odtiať odísť. To sa mi podarilo, až ked' ma predal do inej dediny.“

Posledné roky sa Attila živí predajom Nota bene, ktorý strieda s dlhodobými brigádami. „Aj teraz som mal dlhšiu prestávku v predaji, lebo som prezúval gumy v pneuservise.“ Takéto „výpadky“ obvykle spôsobujú, že po návrate k Nota bene musí začínať na novom predajnom mieste. „Vždy nejaký čas trvá, kým si ľudia zvyknú na neznámu tvár. Teraz som pri Bille na Jesenského. Niekoľkí zákazníci mi už slúbili, že odo mňa budú kupovať pravidelne, ale čas ukáže, či to mysleli vážne.“

Pôvodne sa dal na predaj pouličného časopisu preto, že prišiel o prácu a potreboval niečo na prežitie. Tento rok má veľký cieľ: „Nájsť si zamestnanie a vyplatiť sa z dlhov. Životné minimum mi necháť musia a zvyšok platu nech si vezme exekútor. Vďaka Nota bene si privyrobiť na to, čo potrebujem. Ked' sa zbavím dlhov, dám si obnoviť vodičský preukaz. Zhroma budem môcť pracovať ako šofér a pohnúť sa k ďalšiemu bodu – bývaniu. Dúfam, že sa mi to podarí, lebo už musím myslieť aj na dôchodok.“

PRE ALICU JE PREDAJ NOTA BENE JEDINÝM PRÍJMOM

S NEĽAHKÝM OSUDOM SA DÁ BOJOVAT

Alica Ondrejíčková (1956) je tichá, subtílna žienka, z ktorej vyžaruje pokoj a rozvážnosť. Hned' medzi prvými slovami o sebe povedala: „Som taká samotárka.“

Možno tým chcela naznačiť, že nie je veľmi vyknutá rozprávať veľa s druhými ľuďmi a už vobec nie o sebe. Spôsobne sedela v kresle, v dokonale zladenom, zároveň elegantnom aj veselom oblečení. „Nie som v tom prieberčivá,“ povedala. „Mám to, čo mi ľudia dajú.“ Lenže aj z toho si treba vedieť vybrať, pomysela som si.

Pani Alica vyrastala u babky. Bola najstaršia z detí, ale mama ju opustila ako úplne malíčku a ona sa s ňou už nikdy nestýkala. Zo školy šla hneď robiť čašničku a vydávala sa mladá, devätnásťročná. S manželom sa presťahovali do Senice, kde dostali podnikový byt od Slovenského hovdbábu. Mali spolu troch synov. „Bola som šťastná,“ hovorí Alica. „Porodite tri deti, ste šťastná. Ani po toľkých rokoch nemám čo zlého povedať. Chodili sme do roboty, starali sa o deti, všetko v poriadku, rozumeli sme si...“ zadáva sa niekom do neznáma a dodá: „A potom manžel zomrel. Na rakovinu. Mal 33 rokov.“

Alica mala 29, keď zostala sama. Bolo to ľažké, najmladší syn mal len šesť rokov. Bolo to tesne pred Nežnou revolúciou a po nej sa situácia na Slovensku výrazne zmenila, čo postihlo aj Alicu – prišla o prácu. Jej dlhy narastali, pôžičku si nemala odkiaľ vziať, nemala ani rodinu, ktorá by pomohla, babka, u ktorej vyrastala, zomrela už v čase, keď sa Alici narodil prvý syn. A tak napokon prišla o byt. Pre prácu odišla do Bratislavu a zamestnala sa ako upratovačka.

Starostlivá matka

Pri toľkých starostiah o deti a zamestnanie nemala na nič čas. Ani o žiadnu ďalšiu známosť už nemala záujem, dodnes zostala sama. Možno jej samotárstvo vyplýva práve zo vzťahu, ktorý mala s manželom. „Ani keď žil, nemali sme času na zábavu. Pri deťoch sme sa striedali podľa denných a nočných služieb v robe,“ a jednoducho dodá: „Bola som starostlivá.“

Pani Alica pracovala ako upratovačka až do minulého roku, kedy prišla o prácu úplne. Nota bene predáva už desať rokov, momentálne má miesto pri Bille na Bajkalskej ulici v Bratislave. „Je to dobrá pomoc. Kedysi to bola pomoc na prilepšenie, keď som potrebovala. Teraz je to už moja jediná robota.“ Alica býva sama na ubytovni, kde platí 152 eur mesačne a to, čo si zrobí predajom časopisu, jej vystačí aj na stravu. Pýtam sa, ako vyzerá jej bežný deň, keď žije takým samotárskym životom. „Ráno si urobím kávu, to je moje. Potom navarím, idem sa poobliekať a predávať Nota bene. Na obed sa vrátim, najem sa, trošku si oddýchnem a zasa idem

predávať. Keď som doma, rada pozérám televízor, hlavne telenovely,“ usmieva sa Alica. Vraj je pre ňu napinavé, ako sa to skončí. „Inak nikam nechodím. Kam by som chodila? Po krčmách? Ja alkohol nenávidím, s ľuďmi, čo majú vypitie, sa ani nebavím. Najstarší syn si občas vypil, keď dospeval, a bol potom agresívnejší. Manžel nikdy nepil a mne sa to zhnušilo úplne.“

Ďalšia rana osudu

Alica vyzerá dobre, preto sa jej nebojím opýtať na zdravie, ktoré je pre predajcov Nota bene veľmi dôležité, bez neho by len ľažko mohli tráviť hodiny na ulici v akomkoľvek počasí. Dostávam pomerne zvláštnu odpoveď. „Zdá sa, že je

„Porodila som tri deti a bola som šťastná.“

dobre, ale kto vie, čo je v človeku ukryté.“ Domnievam sa, že myslí na manžela a jeho rakovinu. Aliche oči opäť nadobudnú neprítomný výraz, akoby sa opäť vzďalia veľmi, veľmi daleko. A o chvíľu sa to dozviem. „Minulý rok v júni mi zomrel prostredný syn. Na leukémiu krví...“ Neviem, čo povedať. Čo môžete povedať žene, ktorej jediným zmyslom života zostali jej deti? Pre ktoré toľko rokov žila a tvrdzo pracovala, bojovala s osudem a stále s ním statočne bojuje?

„Bol so mnou na ubytovni, kým sa dalo. Liečbu a lieky hradila sociálka. Bolo to ľažké, veľmi ľažké. On nikdy nepil, nikdy ani len nefajčil a vidite. Mal len 32 rokov...“ O rok menej ako mal manžel, keď ju navždy opustil.

Skúšam pani Alicu odpútať od smutných spomienok a pýtam sa, kto, ako a kedy jej v živote skutočne pomohol. Na prvom mieste spomína Nota bene, potom pána, ktorý jej kúpil chladničku, no napokon dodá: „Synovi zaplatil pohreb úrad, ale jedna pani, ktorá ma už dlhšie pozná, mi darovala 400 eur na urnu. Mám ju doma a až si našetrím, dám ju pochovať.“

Každý niekoho potrebuje

Ostatní dvaja synovia sa s Alicou navštievujú, ale z vnúčat sa zatiaľ teší nemôžu. Z vlastnej životnej skúsenosti dodáva, že pokial nemajú vlastné byty, ani by nebolo pre nich rozumné zakladať si rodinu.

Predsa však má jeden skromný sen. Nie nesplnitelný. „Chcela by som si kúpiť psíka. Alebo si vziať nejakého z útulku. Chcem len takého nejakého malinkého, čo nenarastie, lebo v ubytovni je málo miesta. S malinkým psikom by som aj predávať mohla, vošiel by sa mi pod kabát, do ľašky... Takého maznáčika na hranie by som chcela.“ Oči pani Alice teraz žiaria. Ved každý k sebe niekoho potrebuje. Aj taká hrdinská „samočarka“, ako ona. ☺

VO DVOJICI JE VŠETKO ĽAHŠIE

BYT A SPOLOČNÉ BÁBO

JÁN a HELENA PEKALOVCI prišli pred pár mesiacmi z Popradu do Bratislavu skúsiť štastie. Už sa tu cítia ako doma - lebo domov je tam, kde sú dobrí a priateľskí ľudia.

Helena predáva na Dunajskej ulici a Ján pri Manderláku. Napriek tomu, že ich osud skúšal a skončili na ulici, necití sa sklamáni životom. Ani Helena, chorá na epilepsiu, ktorú predchádzajúci partner nechal s dvomi deťmi samu. Obaja veria, že už bude lepšie.

Aké je predávať Nota bene?

Ján: Začal som predávať, lebo z brigád cez agentúry mi to na prežitie nevychádzalo.

Helena: Som invalidná dôchodkyňa, od narodenia mám epilepsiu, ešte ako dieťa som bola tri mesiace v nemocnici v Košiciach. Jána som spoznala v Poprade na ubytovni. Bývala som tam deväť rokov ako slobodná matka s dvomi deťmi. Ich otec sa nestará. Vykašla sa na to. Mala som s ním aj súd, ale ani neprišiel. Našiel si frajerku, oženil sa a majú päť detí. Nota bene som začala predávať v Poprade. S manželom sme si povedali, že skúsimy štastie v Bratislave. A tak sme tu.

Vedeli ste, do čoho idete, keď ste sa stáhli do Bratislavu?

Ján: Mám tu dobrého kamaráta, býva v chate v Rači a zobrajal nás k sebe. Aspoň mu finančne pomôžeme a prispejeme. Okrem predaja časopisu brigádujem na stavbách a vezmem hocijakú robotu.

Helena: V Poprade šiel predaj horšie. V Bratislave predávam niekedy aj do deviatej večer. Ľudia sú veľmi dobrí. Dostala som už aj tri stravnené lístky. Poprad nám niekedy chýba. Manžel má možnosť zamestnať sa v pekárni, ale potrebuje občiansky. Ten si musí vybaviť na úrade v Poprade.

Kde sa cítite byť doma?

Ján: Tu sa cítim viac doma ako v Poprade. Mám tu známych, kamarátov, zákazníkov, ktorí ma podporujú a dávajú do mňa trošku humoru aj sily. Na začiatku to išlo ľahko. Aj som si povedal, že na to kašlem a nechám predaj tak. Ale zákazníci mi dodávali sily a zdvihli ma hore. Veľmi pekne im za to ďakujem.

Na aký zážitok si radi spomínate?

Ján: Na svadobnú cestu. Boli sme vo Viedni a svadobnú noc sme strávili v hoteli. Bol to dar od primátora Popradu. Tú spomienku budem mať navždy v hlave.

89

Iste ste zažili mnoho sklamania a na ulici aj ľažké časy.

Helena: Otca nemám, zomrel na rakovinu ako päťdesiatročný. Bolo nás deväť detí. Najstaršia sestra zomrela, ostatní súrodenci majú svoje rodiny. Na ulici som bola tri roky. V Poprade sme si s manželom dali žiadosť o sociálny byt. Možno nám to vyjde, keď manžel začne pracovať.

Ján: Zatial som nezažil sklamanie. Mám ľažký život, ale prekusol som to. Snažím sa postaviť na nohy a žiť ako normálny človek.

Ako najradšej oddychujete?

Ján: V meste, medzi ľudmi. Rád trošku pokecám so zákazníkmi. Alebo sa zastavím na kávu vo výdajni Nota bene, desať minút posedím a zas idem predávať. Celý deň som na svojom predajnom mieste.

Helena: Od rána do večera predávam. Ked' skončím, tak idem k manželovi a ideme spolu domov. Veľa sa spolu rozprávame a ak nie je príliš horúco, tak sa trochu poprechádzame po vonku.

Aké je vaše najväčšie želanie do budúcnosti?

Ján: Dostal som ponuku práce v pekárni a veľmi si želám, aby ma tam zamestnali, ked' si vybavím občiansky.

Helena: Želám si, aby manžel pracoval, aby som si potom mohla zobrať k sebe môjho syna Ondreja z ústavu. Starší syn Marek sa nedávno oženil. Ondrej má ľažkú epilepsiu a potrebuje starostlivosť. A chceme s manželom naše vlastné bábo.

Akú ste mali svadbu?

Helena: Zobrali sme sa pred tromi rokmi v Poprade. Sobáš bol na matrike a svadba u mojej mamy. Vystrojila som ju za tisíc korún. Sama Jánova mama neprišla. Býva vo Vranove nad Topľou, to je daleko.

Ján, čo si najviac ceníte na manželke?

Je féravá, má v sebe lásku, a to je hlavné. Je na mňa trošku prísna. Nie kedy som pod papučou, ako sa hovorí. Už nie som taký ako predtým. Predtým som veľa pil s kamarátkmi a chodil po diskotékach. Ako sme sa spoznali a zobrať, tak som sa polepšil. Prestal som piť, menej fajčím, pijem menej kávy. Obmedzujem všetko, čo mi povie. Poslúcham ju ako v kostole.

A vy, Helena, na manželovi?

Chcem, aby nepil, aby veľa nefajčil. Muž sa musí žene páčiť, načo by si ho inak brala? Ján je šikovný a pracovitý. ☺

TELEVÍZOR VÁM SKÚSENOSTI NENAHRADÍ

NIČ MA NEZASTAVÍ

Náš časopis ju zachránil a zdvihol z dna, keď ju a jej terajšieho manžela vyhodila jeho mama z bytu a uprostred zimy sa ocitli bez strechy nad hlavou.

JANAVOROVÁ (45) z Veternej Poruby sa nezľakne ničakej práce. Robila už všeličo. Plietla korbáče, zbierała špinavé poháre v cíu krární, vyrábala dekorácie na hroby aj LCD monitory, pracovala v závodnej kuchyni, vláčila vydojené mlieko na družstve. Teraz pracuje ako upratovačka a pripravá si predajom Nota bene.

Ako ste sa dostali do Bratislav?

Manžel Ľubo odtiaľto pochádza. Zoznámili sme sa v Trnave, v robe, pri LCD televízoroch. Obaja sme bývali na ubytovni vo Voderadoch. Všetci sme dochádzali do práce tým istým autobusom, páriky spolu a on sám. To mi bolo čudné. Poslala som za ním syna: Chod' sa ho opýtať, ak o sa volá. Potom som ho pozvala k nám na izbu. Bola u mňa kamarátka Mária. Ľubo navrhol, aby sme si uvarili obed. A kym sme my, dievčatá, zháňali a chystali zeleninu a rezance a rozprávali sa s ním, on uvaril čínsku polievku zo sáčku a stihol ju aj zjesť.

Prvé manželstvo vám teda nevyšlo?

Kým sme čakali dieťa, bolo všetko v poriadku. Ale potom to s manželom šlo dole vodou. Už ani domov nechodil, začal piť, bil ma. Preto sme sa roviedli. Prežila som si ľažké časy. Ale mám aj dobré spomienky... Stávajú sa aj omylné kroky. No musíte ísť ďalej. Aspoň u mňa to tak funguje. Nevydarí sa jeden vzťah, tak skúsím druhý. Tento je zatial vydarený.

Kedy ste začali predávať Nota bene?

Ľubova mama nás vyhodila z bytu. Dva mesiace sme boli na ulici. Bola obrovská zima a mali sme iba jednu deku. Prespávali sme v Lameči pod stromami nad železničnou traťou. Potom sme oslovili jedného pána, ktorý predával Nota bene. Že kde a ako sa dá prihlásiť. A tak sme začali predávať a šetrili sme si na ubytovňu. Na tej prvej sme mali pred troma rokmi svadbu, viesol nás kamarát, ktorý chodil s pohebným autom. Odtiaľ sme sa prestáhvali na ďalšiu ubytovňu a odtiaľ na tretiu, tam nám tiež pomohlo Nota bene, vďaka nemu máme lepšiu cenu. Teraz sice pracujem, ale keď môžem, stále predávam Nota bene. Kol'kokrát vydjem z peňazí a nemám ani na jedlo. A kto mi požičia do výplaty? Budem zasa blediť? Nie. Radšej predávam časopis.

Hneváte sa na čiernych predajcov Nota bene?

Nie. Nikoho neodsudzujem. Keď je človek hladný, snaží sa zarobiť si všemožnými spôsobmi.

Máte aj milé spomienky?

Z detstva si pamäťam bábiku Aničku. Kúpil mi ju otec, keď ma boleli zuby. Bala som sa zubára a kopla som ho do kolena. Tak mi rodičia slúbili bábiku, ak si dám vytrhnúť zub. Dodnes ju mám.

O čom ešte v živote snívate?

O dieťati. Chceli by sme mať s manželom dieťa, ale nedarí sa nám. Rozmyšľame, že ak to nevyjde, tak si vezmeme dieťa z detského domova. Ale to by sme museli mať vlastné bývanie. Preto chceme najprv dom. Syn mi hovorí: Mama, ľahká pomoc, môžete sa starať o moje dieťa, keď po tom tak túžite... Sú situácie, keď je človeku aj do pláču, aj do smiechu, a nevie, čo si má vybrať.

Už ste niekedy boli na dovolenke?

Na jednej. U nás na Liptove. Sama som prešla Jánsku dolinu, Demänovskú dolinu aj Prosiecku dolinu po rebríkoch. Som športovo založená. Viedli ma k tomu rodičia. Bavia ma všetky športy okrem plávania, vody sa bojím.

Máte strach ešte z niečoho okrem vody?

Mám problém s drevenou lopatkou u doktora. Keď som mala štyri roky a robila som u doktora ááá, tak mi ju złomil a polovica mi zapadla do hrdla, musel ju vytáhovať pinzetou. Odvtedy mám panický strach. Lopatkou si do hrdla nedám pozerať ani za toho paroma. Tento panickej strach neviem prekonať.

Čo rada robíte okrem turistiky?

Chovám akváriové rybičky. To ma baví od osenných rokov, keď som pozerala v televízore

podmorský svet a zapáčili sa mi farebné ryby. Rada vyšívam, štrikujem a chodím na huby. Aj tu v Bratislave. Aj keď u nás doma by to šlo lepšie. Tam poznám hubárske miesta. Tak by som utekala do lesa, že by ste mi nastačili.

Aké najťažšie životné obdobie ste prekonali?

Som chorá, mám epilepsiu, osteoporózu, astmu a poranenie črevá, kvôli nim som v čiastočnej invalidite. Ale choroby nevnímam. Žijem naplno. Hoci sú obdobia, kedy si musím ísť odležať štyri tyždne infúzií do nemocnice, lebo tabletky už nastačia. S tým sa dá žiť, ak si to moc neberiete do hlavy. Skutočne ľažké obdobie bolo v Bratislave na ulici. Kým sme sa zmohli na prvý zárobok, jedlo a ubytovňu.

Kto vám v živote najviac pomohol?

Raz som na tom bola tak zle, že som nemala ani na chlieb. Aj som sa hanbila, aj som sa trápila. Ale musela som poprosiť kamarátu Pavla o pomoc. Rozmyšľala som: Ak je dobrý kamarát, tak pomôže. Kúpil mi chlieb, maslo, malinovku a vajíčka. Správnych ľudí spoznáte v najťažšej situácii. Podajú vám pomocnú ruku. Netreba veľa. Stačí chlieb.

Čo najdôležitejšie ste dali svojmu synovi?

Materinskú lásku. A naučila som ho variť. Aj keď sa k tomu nejaký neťahal. Hoci vás deti v určitom veku odmietajú, rodičovské rady sú vzácné. Syn si odo mňa odniesol veľa vecí. Vie variť, upratovať, hospodáriť s peniazmi. Uchytí sa. Má prácu, priateľku a deti. Uvažujú, že sa zoberú a túžia po dovolenke v Chorvátsku. Hovorímu mu: Vysoko rúbeš, ale to je dobre. ☺

OSVIETILO MA

Tibor Wiedermann (45) z Bratislavы bez rozpakov priznáva, že alkohol si z neho urobil otroka. Že v živote dostal veľa šancí, no nevyužil ich. Až teraz. Zmenila ho choroba. Pit' prestal zo dňa na deň. Ak sa vylieči, chce žiť inak.

Ako vám zistili vážne ochorenie pečene?

Minulý rok v novembri mi na protialkoholickom liečení v Pezinku urobili pečeňové testy. Podpísal som reverz. Keďmám umrieť, tak nech umriem, už je to jedno. Odišiel som domov do Bratislavу... No, domov... Na ulicu, samozrejme. Ale vyšetrenia ukázali, že mám 80 až 85 percentnú šancu dosťať sa z toho. To ma pozdvihlo. Zo dňa na deň som prestal piť a začal brať liečbu. Ako keby ma osvetilo, že mám ešte možnosť zábojať a žiť normálny život. Doteraz bola mojom životným priestorom len krčma.

Zvládate abstinovať bez problémov?

Asi ma niečo osvetilo a vôbec nemám chuť na alkohol. Na protialkoholickom liečení som bol asi šesťkrát. Ale taký liek ešte nenašli, aby ho človeku dali a on by prestal piť. To musí najprv on sám chcieť. Ja teraz chcem. Občas sa zastavím v starej parti, kde pijú, aby nepovedali, že ich už ani nepozdravím. Vyfajčím si s nimi cigaretu, ja pijem minerálku, oni alkohol. Nechýba mi to. Žíví ma predaj Nota bene a pomáha mi aj tým, že som medzi rôznymi ľudmi. Niektorí ma už poznajú a zdravíme sa. To je úplne iné ako medzi tými, čo pijú.

Máte pekné spomienky na rodinu a detstvo?

Mama mi dala všetku lásku, a keby mohla, tak by snád aj dýchala za mňa. Otec bol alkoholik. Bil mamu a mne vtedy strašne zveralo žalúdok, možno od toho mám celý život žalúdočné vredy. Dokázal však zabezpečiť peniaze. Nepamatám si, že by mne alebo sestre niečo chýbal. Okrem jeho záujmu. Zomrel, keď som mal jedenásť rokov. Na mozgovú porážku. Mama sa potom druhýkrát vydala.

Vy máte deti?

Áno, syna, 14. júna mal 23 rokov. Narodil sa na Zochovej, väžil 3,51 kg a meral 49 alebo 51 centimetrov, to si už presne nepamätam. Mal som priateľku, žili sme v našom štvorizbovom byte s mamou a otčímom. Pracoval som vtedy ako šofér. Raz som sa vrátil domov z roboty a ona tam nebola. Zobrala si svoje veci, syna a odišla k mame na Záhorie. Dodnes neviem, prečo odo mňa odišla. Chlapec mal vtedy tri mesiace. Cez víkend som sadol do auta a šiel za ňou. Nechcela sa vrátiť. Dohodli sme sa, že jej budem na chlapca posielat 400 korún mesačne a na zadnú stranu lístka napišem, kedy ho prídem navštíviť. Všetko bolo v poriadku, až kým s me tam raz neprišli so sestrou neohlásení. Všade bol nepo-

riadok a chlapec bol zbitý. Keď sa to zopakovalo, udal som ju na sociálku. Chlapca jej odobrali a umiestnili ho do dojčenského ústavu v Skalici.

Chceli ste si ho zobrať k sebe?

Snažil som sa o to. Sociálke najprv vadilo, že nemám prácu. Robil som vtedy v autoservise bez zmluvy, tak som si u šéfky vybavil zmluvu. Potom im vadilo, že nemám byt, hoci v štvorizbovom byte sme bývali iba dvaja s otčímom. Vymenili sme ho za dva menšie byty. Mal som teda prácu aj byt. Povedali mi však, že dieťaťu by chýbala matka. To mám isť na diskotéku a zobrať odtiaľ nejaké dievča k oltáru? spýtal som sa. Raz mi dali chlapca na víkend. Potom mi oznamili, že je v pestúnskej starostlivosti. Vraj sa to môže aj bez môjho súhlasu, keďže sme s jeho matkou neboli zobraťi. Rozplakal som sa a odišiel som.

Podarilo sa vám ho ešte nájsť?

Nie. Dozvedel som sa, že ho ako päťročného adoptovali. Keď mal pätnásť rokov, rozmyšľal som, že pošlem jeho príbeh do Pošty pre teba. Ale uvedomil som si, že je v citlivom veku a nemuselo by to byť vhodné. Že ešte počkám. Potom som ho už nehládal. Kam by som ho požval? Nemám ani byt, ani poriadnu ubytovňu,

prespávam v nocľahární Depaul. Ale chcel by som aspoň vedieť, či sa vyučil, či robí, či sa mu v živote darí... Možno je už aj ženatý. Možno som dedo a neviem o tom. Snáď sa mu darí lepšie ako mne. Ja som dostal veľa šanci a všetky mi zobrať alkohol.

Kedy ste prišli o bývanie?

V septembri 1999. Pozýval som k sebe kumpánov a potom som sa ich nemohol zbaviť. Raz niečo vykradli a o pol tretej ráno u mňa zazvonili s plnými kabelami cigaret a chľastu. To sa stalo asi trikrát. Potom vyslojilo nájavo, že vykrádajú podnik priamo pod mojimi oknami. Patril podsvetiu. Chlapci ku mne prišli a povedali, že chcú za to môj byt. Maľovali si ho, ešte kým som tam býval. Keď som sa raz večer vrátil domov, zámka bola vymenená. Nejaký čas som prespával u kamaráta. Keď ma vyhodil, šiel som na charitu k sestrám matky Terezy. Ony ma pre alkohol poslali za psychiatrom.

Máte nejaký sen do budúcnosti?

Udržať sa v abstinenci, niečo si našetriť a normálne žiť. Aj kultúre. Chodiť na výstavy, ako je teraz napríklad Tutanchamon v Petržalke. Chcel by som mať robotu. Zatial zvládnem iba Nota bene. Po injekciách som ešte slabý. ☺

ODKLADÁ SI PENIAZE NA VIANOČNÚ UBYTOVŇU

DCÉRKA CHCE BYŤ SO MNOU A JA S ŇOU

DAGMAR HROMJAKOVÁ (28) súrne potrebuje normálnejšiu strechu nad hlavou. Len tak jej vrátia štvorročnú dcérku Líviu.

Pochádzate z Česka, z Karviny. Ako ste sa dostali do Bratislav?

Mama odišla na Slovensko, a keď sa tu vydala, zobraza si ma k sebe od starých rodičov. Bývali sme v dvojizbovom byte môjho nevlastného otca, ktorý už je chudák nebohý.

Čo vás vlastný otec?

Toho nepoznám, ani jeho fotku som nevidela. Pokúsil sa so mnou skontaktovať, zohnal si číslo na nás domov a raz poslal aj pohľadnicu, ale to som už nemala záujem. Celé detstvo sa o mňa nezaujímal a neplnil si ani vyživovaciu povinnosť.

Dospievanie ste strávili v reeducačnom centre.

Áno. Nemám normálnu základnú školu, chodila som do špeciálnej, vtedy ich volali osobitná. Mala som hrozne veľa neospravedlnených hodín. Nemala som motiváciu chodiť do školy. Mama sa šla rozvádzkať, už bývala so svojím novým priateľom v chatke, kde nebola ani teplá voda, ja som bola u nevlastného otca.

Mali ste vtedy blízkeho človeka, ktorému by ste sa zd verili?

Nie. Mala som svoje pubertálne obdobie, robila som si, čo som chcela, chodila som s partiou, na diskotéky, túlala som sa a nebavilo ma chodiť do školy. V reeducačnom centre som sa potom vyučila za sanitárku.

Aké to tam bolo?

Ako v base. Všade mreže, stále okolo vychávateľa, žiadne súkromie. Nemali sme ani sprchu, iba také veľké umývadlá, v ktorých sme sa museli ohadzovať vodom. V zime sa stávalo, že nešla teplá voda, a predstavte si, aké to bolo, keď sme mali svoje dni a museli sme sa takto umývať... Nemám na to pekné spomienky. Hlavne na druhé Vianoce. Prvý rok som bola na Vianoce s mamou, u jednej známej v byte. Druhý rok sa mame nepodarilo vybaviť ubytovňu, tak ma cez Vianoce nechali tam. Bol to hrozne smutné, všetky chovanky sme plakali.

Rodičia vás navštěvovali?

Mama bola za mnou asi dvakrát. Viac nemohla, nemala na cestovné. Ale posielala mi balíky, aj sme si pravidelne písali. Prišiel dokon-

ca aj nevlastný otec s novou manželkou, lebo sa medzitým štvrtýkrát oženil. Priniesli mi tabak, jedlo, sladkosti.

Pustili vás, keď ste mali 18. Kam ste šli potom?

Pustili ma s tým, že idem k starým rodičom do Čiech, dostala som aj nejaké peniaze. Lenže u starých rodičov som vydržala štyri dni. Chýbali mi kamaráti. Tak som sa vrátila do Bratislav. Myslela som, že mi pomôže nevlastný otec. Ale naopak. Musela som mu platiť vysoké nájomné, kupovať jedlo a zaplatiť aj za použitie práčky. Tak som odišla k mame.

Kde vtedy bývala?

V stane pri Dunaji. Bol to veľký stan, ako obývačka. Mali sme tam dve veľké väľandy s dekami a paplónmi a v taškách oblečenie. Bola zima, ale my sme boli také otužilé, že sme si zohrievali vodu a kúpali sa tam. Mať min priateľ sa o nás staral, ako prvý ráno vstal, uvaril nám horúci čaj, kávu. Chodie-

„Úradníkov a vlády sa chcem spýtať, ako by vyžili zo 60 eur mesačne.“

vali sme na charitu do Podunajských Bisкупíc k bratovi Barnabášovi. Mohli sme si opraviť, dostali sme horúcu polievku. Ja som sa chodila zohrievať do Tesca alebo do krčmy na kávu a vrelé víanko. Potom som si nášla priateľa, odsťahovala som sa k nemu a otehotnela som.

Mali vás partner normálne bývanie?

Najprv sme bývali u jeho kamaráta, potom sme sa prešťahovali k jeho rodičom. Môj prvý chlapec, Maroško, má osem rokov a už chodí do školy. Krátko po pôrode sa nám zas zadarilo a narodil sa Ľuboško. U rodičov môjho partnera som to psychicky nezvládala. Bývali sme v jednoizbovom byte – jeho rodičia, my dva, dve malé deti a obrovský vŕčiac. To bola živá katastrofa. Tak sme sa rozišli.

Ľuboška ste plánovali?

Nie, na takúto odpornú dobu bohatu stačí jedno dieťa.

Kde sú chlapci teraz?

Môj bývalý partner ich má zverených do starostlivosti a ja ich pravidelne navštievujem.

Našli ste si ďalšieho partnera?

Áno, táháme to spolu už niekoľko rokov. Volá sa Ilja, má 47 rokov a pracuje v pohrebnictve. Zoznámili sme sa cez spoločného kamaráta. Od začiatku bol iný ako ostatní chlapí. Bol seriánny. Nešlo mu len o to, aby ma dostal do posteľ. Bol veľký charakter. Najprv sme spolu žili na búranisku, teraz bývame v záhradnej chatke na Kolibe. A máme spolu dcérku Líviu. Má štyri roky a je to poklad nad všetko. Lenže nemáme výhovujúce bývanie, takže mi ju odobrali. Momentálne je v profesionálnej rodine.

Kedy vás mju odobrali?

Ked' mala tri roky.

Dovtedy bola s vami v hradnej chatke a úradom to neprekázalo?

Áno, a to je veľká záhada. Vedeli, že z pôrodnice idem s dieťaťom do chatky. O týždeň prišli na kontrolu a nikomu nevadilo, že tam nie je elektrina ani voda. V tom najťažšom období, keď bola úplne maličká, som ju mala pri sebe a postarala som sa o ňu. Ked' boli na Kolibe také závere, že ani trolejbusy nechodili, vtedy úrady nezaujímalo, či nemrzne a či má čo jesť. Na kontroly chodili pravidelne. A potom jedného dňa zraztie podmienky boli nevyhovujúce a zobražili mi ju. Bolo to hrozné, keď ju brali preč, obidve sme hrozne plakali.

Stretávate sa s ňou pravidelne?

Raz do týždňa. Vychádzajú mi v ústrety, môžem si ju zobrať aj von na niekoľko hodín. Mala som ju u seba aj na prázdniny a na Silvestra. Teraz si chcem vybaviť, aby som ju dostala na Vianoce. Odkladám si peniaze a na tých pári dňa si zaplatím ubytovňu. Jednoposchodová izba s televízorom, aby sa malá nenudila, stojí takmer 15 eur na noc.

Ako jej je v profesionálnej rodine?

Má sa tam veľmi dobre. Lenže každá moja návštěva končí tak, že plače a chce ísť so mnou domov. Ona chce byť so mnou, ja ne-

horáze s ňou, to sa nedá ani opísať. Niekoľko preplačem celú noc.

Mali ste niekedy norm Ine zamestnanie?

Predávala som Nota bene, ale porušila som pravidlo zákazu predaja s deťmi, bolo to ešte keď boli moji chlapci malí a nemaťa som ich kam dať. Jasle sú neuveriteľne drahé. Či som chcela alebo nechcela, musela som ich mať pri sebe. Takže som dostala zákaz. (Predajkyne majú možnosť dostať príspevok na škôlku či jasle - pozn. red.) Pred polrokom mi dali v Nota bene druhú šancu. Teraz ma živí predaj časopisu. Ešte som polroka robila v Inchebe upratovačku. Od roboty som sa skoro zodrala, bola som tam od 6 rána do 8 večer a zarobila som smiešnych 250 eur. Za to si nezaplátiť ani podnájom. A kde je strava na celý mesiac? Okrem toho mám výživovaciu povinnosť na mojich chlapcov.

Koľko mesačne platíte a z čoho vám to vyplácať?

Kurátorka navrhla najnižšie výživné a sudkyňa to odklepla, je to 30 percent zo životného minima, čo je 27 eur a 10 centov.

Dost vate nejak formu soci Inej podpory?

Predtým som poberala rodičovský príspevok a prídatky na dieťa. Teraz nič, ale snažím sa to teraz riešiť, aby som dostávala aspoň niečo, čo by pokrylo aspoň to výživné. Aby ma ešte nebodaj nezavreli. Z vybavovania na úradoch mám však rešpekt, mám pocit, že človeka skôr odbijú než mu chcú poradiť. Veľmi by som sa chcela začleniť do normálneho života, splácať dlhy a šetriť si peniaze. Všetko je teraz veľmi drahé. Ved' chlieb stoji euro! Úradníkov a našej vlády by som sa chcela spýtať, ako by oni vyžili zo 60 eur mesačne, čo je u nás výška sociálnej dávky.

Na ulici a tehotná, to muselo byť veľmi ťažké.

Bolo, určite som prechladla, musela som aj vŕaťať ťažké brikety, aby sme v chatke nepomrzli. Po komplikovanom pôrode mám problémy s nohami. Nevyjdem po schodoch bez toho, aby som sa držala zábradlia.

Máte psíka, ľudia by povedali - čo nemáte dosť starostí sama so sebou?

Lea má rok a predaj Nota bene je s ňou oveľa ľahší. Toľko ľudí ju líubi! Hlavne deti. S ňou mi je veselšie. Aj ma ustráži. Nemusím sa báť, že sa mi stane niečo zlé.

Ako ste sa, sama žena, na ulici chránili?

Bola som tam, kde bolo svetlo. A vyhýbala som sa agresívnym ľuďom.

A vaše najväčšie želanie do budúcnosti?

Strecha nad hlavou, izba alebo lacnejší podnájom, kam by sa mi mohla vrátiť malá. To musím docieliť. ☺

AJ TAKMER PREHRATÝ ZÁPAS SA DÁ VYHRAŤ

NAJKRAJÄIE VIANOCE BOLI V DETSTVE

Rudolf Ištok (54), niekdajší šoumen z bratislavskej železničnej stanice, už nepije. Doslova vstal z hrobu. Lieči sa z chorôb, predáva Nota bene a teší ho každé stretnutie na ulici.

Ako si spomíname na svoje manželstvo?

Ženil som sa v osemnásťich. Bol to taký diskotékový úlet, „ocný ošial“. Ani sme sa nepoznali a splodili sme dieťa. Tak sme sa museli vziať. Narodil sa nám chlapec a ja som odišiel na vojnu. Keď som sa vrátil, bol to už iný vzťah. S manželkou sme sa odcudzili.

Rozšíli ste sa?

Začal som blbnúť, chodil som von, užíval som si. Raz som odišiel večer preč s kamarádom a rok som sa nevrátil domov.

Prečo?

Jednak som sa hanbil, jednak som spoznal nový život a chcel som si ho užiť. Hýril som, striedal som dievčatá. Prestal som pracovať a žil som iba z brigád. Žena ma potom udala, že neprispievam na dieťa a na byt. Na osiem mesiacov ma zavreli.

Bola basa zlá?

Vôbec nie. Viem si získať ľudí, všade som bol obľúbený. V civile sme chodili do práce, na stavbu materskej školy. Pomáhal som murárom. Nasledoval rozvod. Nedostavil som sa na súd, lebo som sa hanbil za to, čo som v živote povyvádzal.

Kam ste šli?

K mame. Mal som rôzne známosti. S jednou ženou som žil osem rokov. A predsa sme sa odcudzili. Asi hľadala nejaké iné šťastie. Ďalej vztahy trvali tak rok – dva. Vracal som sa k mame. Vždy ma prichýlila.

Čo vám radila do života?

Odpúšťala mi veľa chýb. Stále mi dávala rady. Trebárs, aby som si bral príklad z usporiadaneho života môjho brata. Ale neposlúchal som ju. Zomrela náhle a tichučko pred desiatimi rokmi. Večer sme si ešte pozreli spolu televízor, ľahli

sme si spať a v noci jej prišlo zle. Embólia. Veľmi ma to zlomilo.

Po jej smrti ste skončili na ulici?

Áno. Opíjal som sa s kamarátmi. Z práce vodiča sanitky ma prepustili. Otčim ma vyhodil z bytu. Nemal som kam ísť.

Čo bolo na ulici najťažšie?

Nedvedel som, ako pristúpiť k ľuďom a vypýtať si na jedlo. Hanbil som sa a nedokázal som si to ani predstaviť. Postupne som sa to naučil. Jeden doktor psychológ mi ešte ako sanitkárovi hovoril: „Rudi, máš päť sekúnd na to, aby si si niekoho získal. Keď nezapôsobíš do piatich sekúnd, už je to zbytočné.“

Ako ste to teda robili?

Zistil som, že dievčatá a dámy sú citlivejšie než muži. Oslovoval som ich slušným spôsobom. Povedal som, čo by som potreboval, že som veľmi hlad-

ný, že sa chcem umyť a poznám miesto, kde sa dá osprchovať za poplatok. Ľudia s dobrým srdcom mi vždy pomohli. Ale ak niečo chcete, musíte byť čistý, mať čisté aspoň ruky a tvár. Nesmiete smrdeť na kilometer od štánky, ako to niektorí robia.

Boli ste vonku aj cez zimu?

Cez veľa zím. Keď mrzlo, hľadal som barák s veľa poschodiarmi a na čo najvyššom som sa schoval za kartóny. Čím vyššie poschodie, tým teplejšie. Ale istý čas som býval aj v bungalove v záhradkárskej oblasti s piatimi kamarátm a v budove bývalého mäso-kombinátu v Petržalke.

Vznikajú na ulici priateľstvá?

Áno, ale odtiaľ potiaľ. Priatelia sa s vami, kým ste prospěšný. Ako náhle oslabnete, každý od vás bočí. Ja som si vždy vedel vybrať priateľov, ktorým na sebe záležalo a mali ešte nejaké ciele. Napríklad posunúť sa v živote, nájsť si bývanie, prácu. Stále sme si verili. Opustený mäso-kombinát sme si výčistili tak, že to tam vyzeralo ako v byte. Žobrali sme, zbierali sme železo, papier, peniažky na stravu a alkohol boli vždy. Ale vypalovali sme tam medz' kálov, bol tam dym, chodili tam hasiči, množili sa stažnosti. Nakoniec to miesto ohradili. Tak som šiel na vlakovú stanicu.

Tam ste sa stali celkom známou postavičkou.

Tam som bol šéf! Vďaka mojej komunikatívnosti sa ľudia so mnou zabavili, kým čakali na vlak, a ja som mal pivo, tvrdé a cigarety. Všimli si ma aj prevádzkovatelia bufetov a kaviarní. Ponúkli mi, že u nich môžem upratovať, vynášať smeti a pomáhať. Platili mi za to pár eur a dovolili mi u nich prespať. To bola výhoda. Mal som sa kde umyť. Poznali ma aj železniční policajti. Vždy som sa správal slušne, tak mi odpustili aj nejaký ten prehrešok. Napríklad, že som sedel v čakámi, aj keď to bolo zakázané. Keď vonku mrzlo a potreboval som sa zohriať, prízmúrili mi oči a nechali ma.

Život na stanici určite nebola taký zábavný.

Niekedy som to prepískol s alkoholom a zaspal som na chladnom mieste. Z toho sú omrzliny, cíteť to na plúcach, obličkách. Často som sa opitý previezol vlakom. Sprivedca ma vysadil v Svätom Jure a musel som sa vrátiť pešo. Vo vetre, daždi, snehu som sa vracal po kolajach. Toľko krát som rozmyšľal, že sa tam hodím! Ale vždy som si povedal, že ešte nie je čas, že moja kniha života sa stále piše. Keď som potom videl známe tváre na stanici, vždy ma to pozdvihlo. Na tie lavičky som sa vrátil ako domov. Potom mi začali puchnúť a černieť nohy. Rástlo mi bricho. Taxikári mi raz zavolali sanitku. Odviezli ma na Kramáre. Mal som zápal plúc, cirhózu pečene, vodu v bruchu, problémy so srdcom, nepracovali mi obličky.

Dostali ste sa z toho?

Bol som tam dva a pol mesiaca. Od nikoho som nepocitil, že som bezdomovec a asociál. Naopak, starali sa o mňa tak skvele, že som sa ci-

til ako človek z najlepších kruhov. Sestričky mi nosili jablká, príbuzní spolupatientov mäso a zákusky. Chorobu som nevnímal. Bol som taký šťastný, že žíjem, som v teple, že sa konečne vyspím bez strachu z prepadnutia a okradnutia.

Na ulici vás niekedy okradli?

Kolokrát! Páčilo sa mi pekne sa obliect. Za peniaze z brigád som si kupoval dobré tenisky, bundu, aj zlatú retiazku. Spal som na lavičke, v noci ma okradli a ráno som nemal nič. Keď to boli seriázni zloději, tak mi nechali aspoň svoje deravé „škrpále“ a hodili na mňa starý sveter, aby som nezamrzol.

Teraz b' vate v tulku sv tej Lujzy, zrieckli ste sa alkoholu aj cigaret. Ako v's ber star kamaráti, keď vás stretnú?

Čudovali sa, že som vstal z hrobu. Ale už som pre nich niekto na druhej strane. Nepijem, nefajčim, starám sa o seba. Vidím, aký ľahostajný som bol predtým k životu. Predávam Nota bene na Americkom námestí a denne stretvam skvelých ľudí. Som vďačný za každý pohlad, úsmev, rozhovor. To potrebujem viac ako peniažky. Nechcem tých ľudí sklamať. Chcem vyzdravie a nájsť si prácu a bývanie. Verím, že ešte nájdem uplatnenie.

„Vidím, aký ľahostajný som bol predtým k životu.“

Nikdy ste sa nevzdali.

Klesol som veľmi hlboko. V mladosti som hral futbal. Keď sme prehrali o dva – tri góly, povedali sme si s chalanmi: nedáme sa a ukážeme, čo v nás je. A to si hovoríme aj v živote. Aj takmer prehratý zápas sa dá vyhrať.

Ako vyzerali vaše Vianoce? A ako ich prezívate v útulku?

Najkrajšie boli v detstve. Tie iskry v očiach, keď sme ešte verili, že Ježiško existuje, mama alebo otec odišli za dvere a zrazu zazvonil zvonček a pod obrovskou borovicou boli darčeky. Takéto Vianoce som sa snažil skopírovať pre svoju rodinu, keď som bol ženatý, ale nepodarilo sa mi to. Nežil som poriadne so ženou. Aj na ulici som prežil pekné Vianoce. Boli sme chudobní, ale vďaka dobrým ľuďom sme mali sviatky bohaté. Na trhoch nám nechávali nepredané klobásy, ľudia nám nosili jedlo, dokonca nám raz kupili stromček! Na stanici to bolo úžasné. Každý mi chcel niečo dať. Stále tam bol niekto a volal ma k sebe, stanica pracuje nonstop. V útulku svätej Lujzy máme Vianoce krásne. Každý si vykrášli svoju izbičku, vyrábame pohľadnice, dekorácie, chodia k nám koledníci. Aj keď ste bez domova alebo chorý, môžete mať krásne Vianoce, ak máte okolo seba priateľov. ☺

café luxor

JEDINÁ KAVIAREŇ V BRATISLAVE,
V KTOREJ VÁS OBSLÚŽI ČAŠNÍK
NA VOZÍKU

OCHUTNAJTE U NÁS
KÁVU 100% ARABICA, LAHODNÉ
ZÁKUSKY, DOMÁCE LIMONÁDY,
ANGLICKÉ, BELGICKÉ A
SLOVENSKÉ PIVNÉ ŠPECIÁLY

SME ZAPOJENÍ DO INICIATÍVY
KÁVA NAVÝŠE
(ZÁKAZNÍK PREDPLATÍ KÁVU
NIEKOMU, KTO SI JU NEMÔŽE
DOVOLIŤ)

CAFÉ LUXOR, PASÁŽ LUXOR,
GRÖSSLINGOVA 5, BRATISLAVA
WWW.CAFELUXOR.SK

KUPÓN
1+1

JEDNU KÁVU NAVÝŠE PREDPLATÍTE
DRUHÚ ZÍSKATE ZADARMO